

מאמר ששי בסידרה: הזעזועים הכלכליים והחברתיים שהביאו את היטלר לשלטון

בני התהווה ובורה

באו במעבר תתיקקעי שחיבר את בניו הרייכסטיאג עם הבנין בו גר הרמן גרינג, שכבר שימש כראש הממשלה המחוזית של פרוסיה. לעומת זאת טענו הנאצים, כי ואן-דר-לובה היה קומוניסט חתיק, מכשיר בידי האינטרנאציונל של סטאלין. במשפט דראמאטי עפו האשמות סנסציוניות הלוח וחוזר בין גרינג, איש-השלטון, לבין גירוגי דימיטרוב, קומוניסט בולגרי שהיה ראש הנאשמים. דימיטרוב המזהיר ניצח את גרינג המשתולל. יחד עם כל שאר הנאשמים הקומוניסטיים זוכה עלידי בית-המשפט הגרמני, רק מארינוס ואן-דר-לובה נמצא אשם והוצא להורג עלידי עריפה בגרונין. עד היום האחרון טען, בין התקפה להתקפה של צחוק היסטרי, כי הוא לבדו הצית את הרייכסטיאג. החודש נפתרה התעמולה סופית. חקירה אובייקטיבית של שבועון גרמני גילתה כי שני הצדדים שגו. לא הנאצים ולא הקומוניסטים שרפו את הרייכסטיאג. המאורע המכריע ביותר בין שתי מלחמות-העולם לא היה אלא פרי של מקרה: ואן-דר-לובה, צעיר מופרע ואידיאליסטי, אומנם ביצע את המעשה לבדו, שלא ביוזמת איש, כדי למשוך את תשומת-לב העולם לסכנת הנאציזם לכלל האנושות. הצעיר המופרע היה נביא. אך אם המעשה היה מקרי, לא היתה כל מקריות בתוצאותיו. שריפת-הרייכסטיאג גרמה בגרמניה לאחריה של פאניקה, של אנארכיה ושל תהורבוהו. אחריה זו היא שקידמה ואיפשרה סופית את התבססות הדיקטטורה של אדולף היטלר. מבחינה זו היתה סמליות עמוקה לשריפת-הרייכסטיאג: היא הדגישה את הגורם המרכזי שהעלה את צלב-הקרוס לשלטון.

★ ★ ★

מאפס למוספר חזק

הנאציזם נולד באחירת התהורבוהו שלמחרת התבוסה הגרמנית במלחמת-העולם הראשונה. במשך 14 שנה עלה וירד ככל שעלתה וירדה האנארכיה במדינה. הוא הגיע לשלטון כאשר אנארכיה זו הגיעה לשיאה.

אפשר לומר כי עקמת ההצלחות והכשלונות של הנאציזם בין 1919 ל-1933 היתה מודד מדוייק להתערערות הפוליטית, הכלכלית והחברתית במדינה. הנאציזם לא יצר את אסונותיה של גרמניה — אבל הוא נבנה עלידם. התנועה שהולידה את השואה היהודית היתה בעצמה תולדת השואה הגרמנית.

הלא-יוצלת הוא אפס, בימים כתיקונם. הוא עומד מחוץ לחברה, בזוי וממורמר. הקבוצות הפוליטיות של הלא-יוצלים נראות ככיתות מסורפים, והתיאוריות שלהן נשמעות כפיטפופים מופרעים. אולם ברגע סודריה-חברה מתערערים, כאשר שואה פוליטית או כלכלית מעוררת הרגשה של סוף-העולם, הופך האפס למוספר חזק. הלא-יוצלים מופיעים כגואלים. כיתותיהם הם המגוחכות הופכות בין-לילה לתנועות אדירות. תורתיהן האבסורדיות מצלצלות כבשר רותי-נחמה. ועם שלם יכול לסגוד לסיסמתו של יוזף גבלס: „סוף של אימה עדיף על אימה ללא סוף“

זהו הלך החדים-שמעי של המאבק בן 14 השנים של הנאציזם לשלטון. אין זה לקח החל על גרמניה בלבד. כוחו יפה לגבי כל חברה מודרנית — מארצות-הברית ועד ישראל.

★ ★ ★

„איננו כלבים“

בשנים הראשונות שלאחר המלחמה, גברה האנדרלמוסיה בגרמניה. הרפובליקה העדינה עמדה מול סכנות מכל עבר — מצד הצבא ששוא אותה, מצד הקומוניסטים שציפו כי בכל רגע תפרוץ מהפכה כלל-עולמית, מצד השכנים המורחיים שזממו לכבוש אווריסטר, וכמד האירגונים הצבאיים הגרמניים שגויסו כדי למגר שכנים אלה. במחוזות הרומיים שיגשגו תנועות שהטיפו להיפרדות מפרוסיה ולהקמת מדינות עצמאיות, בעזרת צרפת.

הסכנה הגדולה ביותר לגרמניה היתה טמונה באחד הסעיפים של חוזה-השלום של ורסאי, שהטיל על גרמניה תשלום של שילומים עבור נזקי המלחמה. הסכום המדוייק אף לא נקב בחוזה. כי הדרישות היו כה עצומות, עד ששום מדינה לא היתה יכולה לעמוד בהן.

לשוא הטיפו כלכלנים מקצועיים במערב נגד רעיון מטורף זה. עמי המערב, שסבלו במשך ארבע שנות המלחמה סבל כה רב, שאפו לנקמה ולפיצוי. מדינאים חלשי-אופי בבריטניה ובצרפת נכנעו ללחץ עממי זה. הם דרשו מגרמניה שילומים פאנטאסטיים.

נגד תביעות מפחיתות אלה היה מכוון חלק-הארי של התעמולה של המפלגה הנאצית החדשה. בפברואר 1921, זמן קצר לאחר המשאווה-מתן על השילומים, כינס היטלר את האסיפה הגדולה ביותר שלו עד אז, באולם האדיר של קירקס במינכן. הנושא היתה: „עתיד או אבדון“ בקרבות העיר עברו משאיות עמוסות חברי פלוגות-הסער, שהגישו את דגלי צלב-הקרוס לבוא לאסיפה. כרוזים אדומים כלהבות התנוססו על הקירות. בצד ההומנה לאסיפה הם הכריזו, בטיגנון התיטלראי האופייני:

„כאשר 60 מיליונים, גבר ואשה, סזקן ועד נער, מצהירים פה אחד בהחלטיות נחושה — איננו רוצים, הרי אז יבטיח רצון המיליונים הללו לפחות דבר אחד — את הכבוד, הנשלל מן האיש המנשק את השום. בניאדם אנו, לא כלבים. 60 המיליונים צריכים להחזיר להכרת מסמלת-הרייך כי מי שסנהל משא-ומתן, יסולק מן השלטון“

אסיפת-הענק הצליחה. שיטות-התעמולה, שנגנבו בעיקרן מן הקומוניסטים ושוכללו על-ידי היטלר משנה לשנה, הוכיחו את יעילותן. עסקני-הימין ואילי-המשק החלו שמים לב לתועלתן הקטן במינכן. הוא החל מקבל מקרנות הריאקציה סכומים קטנים, אך חשובים.

היטלר נשאר במינכן ובסביבתה. הוא סירב בהחלט להתפשט צפונה. הוא דגל בעקרונן ברזל שאסור ליידט שום סניף כל עוד לא מובסח מראש שיעבורו המוחלט למרכז. הוא הכריז על עצמו כעל „הפיר“ (המנהיג) של התנועה — מפקד עליון הממנה מפקדים מתחתיו, ושאינו אחראי בפני שום מוסד ניבחר. היתה זאת שיטה נוחה לו, שרק לאחר מכן הפכה אידיאולוגיה. מתוך מציאות אירגונית זו צמח בהדרגה „עקרונן המנהיגים“, שהפך לבסיס המשטר הנאצי.

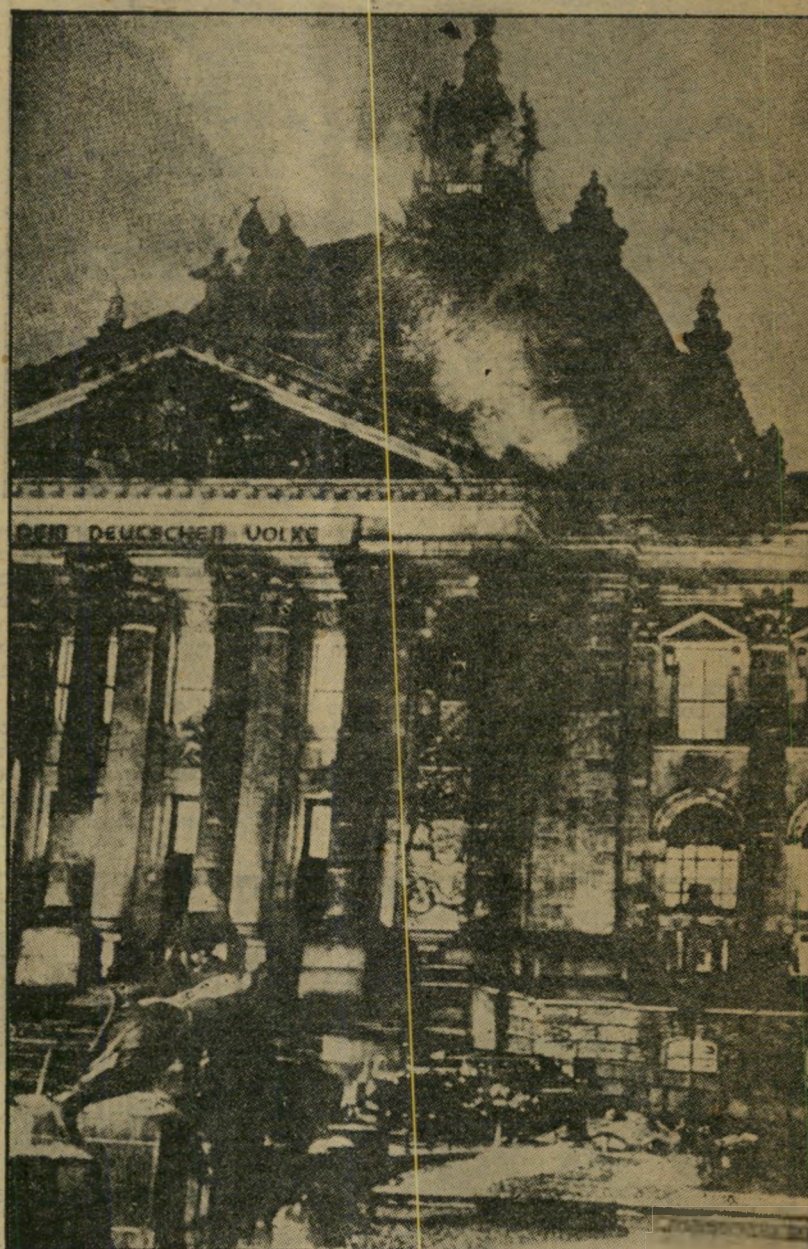
מנאום נאומו, מאסיפה לאסיפה, גדלה המפלגה. היא החלה מפרסמת שבועון, לאחר מכן יומון, בשם התשקיף הגזנני. היא חיכתה לשעת-כוש — לשואה הגדולה שתכשיר את הקר קע להטיחה. היטלר עדיין האמין כי תהיה זאת הפיכה מזויינת, בעזרתה הפעילה של הצבא.

★ ★ ★

מותו של הכסף

שואה באה בדמות מילפת נוראה שנקראה „אינפלציה“. היא נוצרה בכוחה תחילה על-ידי ראשי-המדינה, כדי להוכיח למנצחים כי גרמניה אינה מסוגלת לשלם שילומים. מטרה זו לא הושגה. תחת זאת חרבה גרמניה עצמה.

העולם הישן הוזן בניו על ערך מוחלט אחד — ערכו של הכסף, שהיה מבוסס על ערך הזהב. ערך הכסף היה קבוע, המחירים היו קבועים. תרבות שלמה היתה בנויה על ההכרה שאדם חסכני, העובד כל חייו בנאמנות והמונע עצמו מכל ביזבוז, המצרף פרוטה לפרוטה

תצלום היסטורי שצולם בליל שריפת הרייכסטיאג. הלהבות נראות בוקעות מכיפת הבניין. מעל ל-כנסייה מתנוססת הסיסמה: „למען העם הגרמני“. שריפת הרייכסטיאג היתה המסמר האחרון בארונן-המתים של הרפובליקה הגרמנית, שנוולדה בעיר ויימאר ושחיתה כחמש-עשרה שנה.

הרייכסטיאג בוער!

מאת אורי אבנרי

הרייכסטיאג בוער! בנין הפארלמנט הגרמני עולה בלהבות! כאשר הפסיקו תחנות גרמניה את שידוריהן, בליל ה-28 בפברואר, 1933, כדי למסור את הודעה המד-הימה, עצה המדינה כולה את נשימתה.

זהו רגע גורלי להיסטוריה העולמית! הכריז אדולף היטלר, שאץ מיד למקום. הוא האשים את הקומוניסטים בהצתה. לדבריו, זה היה צריך להיות אות למהפכה בולשביקית מזויינת ברחבי גרמניה.

„זהו רגע רות-עולם!“ הגיבו האנטי-נאצים בגרמניה ובעולם כולו; הם האשימו את הנאצים במעשה-התועבה. לזכרונם היתוו ההצתה צריכה לשמש תירוץ למסעי-טרור חסר-תקדים נגד אויבי המפלגה הנאצית בגרמניה.

שתי התיאוריות נראו לבעליהן משכונות ביותר. גרמניה נמצאה אז בשיא מערכת-הבתי-רות המכרעת. היטלר, שנתמנה בדיוק חודש לפני כן לתפקיד הקאנצלר (ראש הממשלה), קיווה כי בבחירות אלה יזכה בפעם הראשונה לרוב. כל אויביו ידעו כי הבחירות ישמשו מועד אחרון למניעת התבססות של הנאצים בשלטון.

דם זרם בכל ערי גרמניה. מדי יום והתגשו בריוני פלוגות-הסער עם בריונים קומוניסטים. לובש-ימנים סוציאלי-דמוקראטים וימניים השתתפו במלחמת-האזרחים. פעועים והרוגים בקרבות-רחוב היו מחזה תדיר. העצבינו נמתחו עד קצה גבול היכולת. משהו צריך היה לקרות.

משהו באמת קרה. מאולם הישיבות ומן הכיפה של הבניין המסואר, במרכז ברלין, פרצו להבות ההתנקשות.

★ ★ ★

נביא בין ההכבות

בין הלהבות נתפס צעיר הולנדי בשם מארינוס ואן-דר-לובה. הקומוניסטים טענו כי ואן-דר-לובה היה נאצי אשר שימש רק כמלבה-שינאה וכגורם-הסחה. המציתים האמיתיים

* תרגום מילולי: „יום המדינה“. הגרמנים קוראים לכל הפארלמנטים שלהם בתואר „יום“, מאז נהגו השבטים הגרמניים הקדומים לכנס את ראשיהם ב„ימים“ מסויימים לצורך התי-יעצות כללית.